

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

สังคมโลกในปัจจุบันถือเป็นสังคมแห่งข้อมูลข่าวสารและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี (Information and Technology Society) ซึ่งส่งผลกระทบต่อวิถีการดำรงชีวิตของคนในสังคม และก่อให้เกิดการแข่งขันทางด้านเศรษฐกิจกับนานาประเทศอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ในการพัฒนาประเทศนั้นไม่ได้ขึ้นอยู่กับระบบทุนหรือการใช้ทรัพยากร แต่ทว่าขึ้นอยู่กับศักยภาพและคุณภาพของคนเป็นสำคัญ ดังนั้นประเทศไทยจึงต้องจำเป็นในการสร้างสมรรถนะของประชากรให้มีศักยภาพ สามารถดำรงชีพได้อย่างเป็นสุขในสังคม และเป็นกำลังที่สำคัญในการพัฒนาประเทศให้สามารถอยู่ในสังคมโลกได้อย่างมีคุณภาพ และมีความสุขที่ยั่งยืน (พรศักดิ์ สุจริตร์ภย์, 2551, หน้า 1)

การพัฒนาคนให้สามารถเผชิญกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งทุกฝ่ายในสังคมต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพของคนไทยโดยเฉพาะในด้านทักษะการคิด ดังพระบรมราโชวาทกล่าวไว้ว่า “การคิดนั้นอาจคิดได้หลายอย่างจะคิดให้วิเศษ คือ คิดแล้วทำให้เจริญอกงามก็ได้จะคิดให้หายเหี่ยว คือ คิดแล้วทำให้พินาศหายนาก็ได้ การคิดให้เจริญจึงต้องมีหลักอาศัยหมายความว่าเมื่อคิดเรื่องใดสิ่งใดต้องตั้งใจให้มั่นคงในความเป็นกลางไม่ปล่อยให้อคติอย่างหนึ่งอย่างใดครอบงำให้มีแต่ความจริงใจตรงตามเหตุตามผลที่ถูกต้องและเป็นธรรม” พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช (การคิดและการตัดสินใจ, 2551) ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ที่ได้เตรียมความพร้อมคน สังคม และระบบเศรษฐกิจของประเทศให้สามารถปรับตัวรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนและสังคมไทยให้มีคุณภาพ มีโอกาสเข้าถึงทรัพยากรและได้รับประโยชน์จากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างเป็นธรรม รวมทั้งสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจด้วยฐานความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์บนพื้นฐานการผลิตและ

การบริโภคที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ขณะเดียวกันยังจำเป็นต้องบริหารภารกิจและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคมไทย ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาเพื่อประโยชน์สุขที่ยั่งยืนของสังคมไทยตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ. 2558 ปัจจัยที่สำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จของการพัฒนาในทุกเรื่องที่กำลังกล่าวมาจึงต้องมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาศักยภาพของคนเป็นประเด็นหลัก โดยเน้นการพัฒนาศักยภาพในด้านการคิด ทั้งการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดสร้างสรรค์และคิดมีเหตุและผล เพื่อให้มีคุณธรรม เรียนรู้ตลอดชีวิต มีทักษะและการดำรงชีวิตอย่างเหมาะสมในแต่ละช่วงวัย สถาบันทางสังคมและชุมชนท้องถิ่นมีความเข้มแข็ง สามารถปรับตัวและรู้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกได้ (สศช, 2555, คำนำ)

จากการจัดการศึกษาของไทยในระยะเวลาที่ผ่านมา ประเทศไทยไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร จากการจัดอันดับการศึกษาของไทย หลายๆ สถาบัน โดยเฉพาะสถาบันต่างประเทศประเมินว่า การศึกษาไทยมีแนวโน้มลดต่ำลงเรื่อยๆ ทั้งนี้ไม่ต้องไปเทียบเคียงระดับโลก หรือระดับเอเชีย แต่ในระดับอาเซียนด้วยกันก็ไม่แน่ใจว่าไทยสามารถไต่เพดานในระดับ 1 ถึง 5 ได้หรือไม่ นอกจากนี้จากการจัดอันดับการศึกษาของไทยของ สถาบัน IMD (International Institute for management Development) พบว่า การศึกษาของไทยอยู่ลำดับ 47 จากทั้งหมด 58 ประเทศ ที่เข้ารับการประเมิน (มติชน รายงาน 4 สิงหาคม 2556) การจัดอันดับการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยของ เครือข่ายมหาวิทยาลัยโลก (Universities 21) ด้านคุณภาพการศึกษา จาก 48 ประเทศ พบว่า ไทยอยู่ลำดับ 41 และลำดับที่ 8 ของอาเซียน ส่วนสิงคโปร์ได้อันดับ 1 ของเอเชีย และลำดับที่ 11 จาก 48 ประเทศถ้าดูผลการประเมินนานาชาติของไทยของการประเมิน PISA ซึ่งประเมินศักยภาพ และการใช้ความรู้ ทักษะที่เรียนในชีวิตจริงได้มากน้อยเพียงใด ประเมิน 3 ด้าน คือ การอ่าน คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ซึ่งพบว่าไทยอยู่ลำดับ 50 จาก 65 ประเทศ ทั้งหมดที่กำลังข้างต้น พอจะมองเห็นได้ว่าการศึกษาไทยอยู่ในช่วงตกต่ำ อย่างไรก็ตามการปฏิรูปหลักสูตรคงไม่ใช่โจทย์สุดท้ายของการศึกษาไทย ยังมีปัจจัยอื่นๆ อีก เช่น การปฏิรูปครู ปฏิรูปการบริหารจัดการ ปฏิรูปวิธีการสอน ปฏิรูปเทคโนโลยี เป็นต้น แต่ที่ขาดไม่ได้ คือการเตรียมคนเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ในปี 2558 (กรุงเทพธุรกิจ, ออนไลน์, 2556)

ศูนย์สำรวจความคิดเห็น “นิด้าโพล” สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า) เปิดเผยผลสำรวจความคิดเห็นของประชาชน เรื่อง “คุณภาพการศึกษาไทย”

สำรวจระหว่างวันที่ 17-18 พฤษภาคม 2556 จากประชาชนที่มีอายุ 25 ปีขึ้นไปทั่วประเทศ ทุกภูมิภาค พบว่าร้อยละ 42.86 เห็นว่า คุณภาพการศึกษาในโรงเรียนปัจจุบันเมื่อเทียบกับในอดีตที่ผ่านมาแย่ง เพราะเด็กไม่สามารถอ่านออกเขียนได้ เน้นท่องจำ ขาดทักษะ การคิดวิเคราะห์ ครูที่สอนไม่มีคุณภาพ ไม่เอาใจใส่หรือสอนไม่เต็มที่ เด็กติดเทคโนโลยีและ ไม่ใส่ใจการเรียน ขณะที่ร้อยละ 41.74 เห็นว่า ดีขึ้น เพราะทุกวันนี้มีสื่อการเรียนการสอนที่ ทันสมัยมากขึ้น มีการนำเอาเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการสอน มีหลักสูตรที่เข้มข้น และตัว เด็กมีการแข่งขันกันสูงทำให้เด็กหันมาเอาใจใส่กับการเรียนมากขึ้น และร้อยละ 10.69 ระบุว่า เท่าเดิม เพราะยังมุ่งเน้นแต่หลักสูตรการสอนที่มีเนื้อหาด้านวิชาการมากกว่าเนื้อหา ด้านคุณธรรมจริยธรรม ขาดการพัฒนาบุคลากรครูและนโยบายของรัฐที่ไม่ต่อเนื่อง (นิต้าโพล, 2556)

สถานศึกษาเป็นสถาบันทางสังคมที่มีความสำคัญที่สุดในการทำหน้าที่พัฒนา คนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ดังในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 24 (2) กำหนดให้สถานศึกษาจัดกระบวนการเรียนรู้ ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการการเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไข ปัญหา จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น (สมศ., 2547, หน้า 13-14) รวมถึงหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่กำหนดให้การจัดการเรียนรู้ในหลักสูตรนั้นจะต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาผู้เรียนทางด้านความคิดและกำหนดไว้เป็นสมรรถนะที่สำคัญของผู้เรียนด้วย เพราะถือว่าเป็นทักษะที่จะนำไปสู่การสร้างความรู้และการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตได้อย่างมี คุณภาพสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงมีนโยบายส่งเสริมให้มีการนำ ทักษะการคิดลงสู่การปฏิบัติในห้องเรียนอย่างเป็นรูปธรรมด้วยการจัดทำแนวทางการจัด กิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดบูรณาการใน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ สอดคล้องตามตัวชี้วัดและธรรมชาติของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) ซึ่งผู้ที่มีบทบาท โดยตรงกับภารกิจดังกล่าว คือ ผู้บริหารโรงเรียนหรือผู้บริหารสถานศึกษา ผู้ซึ่งเป็นกลไก สำคัญที่จะทำให้การปฏิรูปการเรียนรู้สำเร็จ (นิยม ธีระเวช, 2554, หน้า 5) ผู้บริหาร โรงเรียนจะเป็นบุคคลสำคัญที่สุด (Arthur C. Perry, 2007, p 389) ที่จะทำให้โครงการหรือ กิจกรรมใดๆ ประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว เปรียบเสมือนเพียงใหญ่เคลื่อนตัวเพียง

เล็กน้อย เพียงตัวเล็กอื่นๆ ก็จะเคลื่อนตัวตามอย่างรวดเร็ว ในเรื่องการพัฒนาการคิดให้กับนักเรียนถ้าผู้บริหารเห็นความสำคัญและกำหนดนโยบาย ให้การสนับสนุนก็จะสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ได้กำหนดกรอบแนวคิดในการขับเคลื่อนการคิดสู่ห้องเรียนว่าผู้บริหารจะต้องมีความตระหนัก ให้ความสำคัญในการขับเคลื่อน มีวิสัยทัศน์เกี่ยวกับการพัฒนาผู้เรียนด้วยกระบวนการคิด สามารถบริหารจัดการได้อย่างมีอาชีพและเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ ขยายผลการพัฒนาการคิดไปอย่างกว้างขวาง (สพฐ, 2544, หน้า 13)

โกลดิง (Clinton Golding, 2005, p 32) กล่าวว่าสิ่งที่ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องคำนึงในการพัฒนาทักษะการคิด คือต้องกำหนดให้การพัฒนาทักษะการคิดเป็นเป้าหมายหลักของโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับเจนเซน (Eric Jensen, 2007, p. 8) ได้เสนอแนวทางการวางนโยบายการบริหารเพื่อส่งเสริมทักษะการคิด ว่าจะต้องเน้นการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เข้มแข็ง ที่ไม่ใช่อำนาจ และพรฟิไล เลิศวิชาและคณะ (2547) ได้กล่าวถึงความสำคัญในการส่งเสริมทักษะการคิดว่า โรงเรียนต้องพยายามจัดการศึกษาที่หลากหลายทั้งหลายรูปแบบและหลายวิธีการ เพื่อให้เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละคน การใช้สื่อต้องเป็นสื่อที่ช่วยในการเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ เช่น การพานักเรียนออกไปทำกิจกรรมนอกห้องเรียน ได้มีโอกาสสัมผัสจริง

จากแนวคิดดังกล่าวจึงสรุปได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาถือเป็นบุคคลสำคัญอย่างยิ่งในการส่งเสริมสนับสนุนและบริหารจัดการให้บุคลากรในสถานศึกษา ชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายให้ความร่วมมือและดำเนินการพัฒนานักเรียนให้มีความสามารถด้านการคิด คิดได้ คิดเป็น คิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดอย่างมีวิจารณญาณและคิดสร้างสรรค์ อย่างไรก็ตามที่ผ่านมามาประเทศไทยได้พยายามมุ่งพัฒนาศักยภาพทางด้านทักษะการคิดของเด็กไทยไม่ว่าจะเป็นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2552-2559) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 รวมถึงหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ที่ได้กำหนดเป้าหมายการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นการฝึกทักษะกระบวนการคิด คิดเป็น ทำเป็น มีความคิดสร้างสรรค์ และสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ได้กำหนดมาตรฐานตัวบ่งชี้และเกณฑ์พิจารณาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน รอบที่ 3 (พ.ศ. 2554-2558) มาตรฐานด้านคุณภาพผู้เรียน มาตรฐานที่ 5 ที่ว่าผู้เรียนมี

ความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบ คิดสร้างสรรค์ ตัดสินใจ แก้ปัญหาได้อย่างมีสติ สมเหตุสมผล ซึ่งไม่ได้ระบุตัวบ่งชี้ที่ผู้บริหารสถานศึกษาจะบริหารสถานศึกษาอย่างไร เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุตามมาตรฐานดังกล่าว

จากปัญหาและความสำคัญดังกล่าว ตัวบ่งชี้ (Indicator) นับเป็นเครื่องมือ ชนิดหนึ่งที่มีความสำคัญที่จะใช้บอกว่าทิศทางหรือการดำเนินกิจกรรมของสถานศึกษาในเรื่องการคิดได้ดำเนินการถึงระดับใด บรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายในระดับใด การที่สถานศึกษามีตัวบ่งชี้จะช่วยให้สามารถกำหนดนโยบายหรือวัตถุประสงค์ได้อย่างชัดเจน ช่วยลดความซ้ำซ้อนในการทำงานใช้เป็นแนวทางในการจัดสรรทรัพยากรได้อย่างเป็นระบบและเหมาะสม ช่วยสะท้อนให้เห็นภาพรวมของการเปลี่ยนแปลงที่มีผลกระทบจากภายในและภายนอก ดังนั้นผู้วิจัยมองเห็นว่าปัญหาของผู้เรียนในโรงเรียนสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 ที่ขาดทักษะการคิดเป็นปัญหาสำคัญที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนและจะต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการวิจัยเพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้การบริหารสถานศึกษาที่ส่งเสริมทักษะการคิดของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23

คำถามของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดคำถามการวิจัย ไว้ดังนี้

1. ตัวบ่งชี้การบริหารสถานศึกษาที่ส่งเสริมทักษะการคิดของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 มีอะไรบ้าง
2. โมเดลการองค์ประกอบของตัวบ่งชี้การบริหารสถานศึกษาที่ส่งเสริมทักษะการคิดของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 ที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์หรือไม่
3. คู่มือการใช้ตัวบ่งชี้การบริหารสถานศึกษาที่ส่งเสริมทักษะการคิดของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 ที่พัฒนาขึ้นมีลักษณะอย่างไร

ความมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดความมุ่งหมายของการวิจัย ไว้ดังนี้

1. เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้การบริหารสถานศึกษาที่ส่งเสริมทักษะการคิดของนักเรียน ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23
2. เพื่อตรวจสอบโมเดลความสัมพันธ์ของตัวบ่งชี้การบริหารสถานศึกษาที่ส่งเสริมทักษะการคิดของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 ที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์
3. เพื่อพัฒนาคู่มือการใช้ตัวบ่งชี้การบริหารสถานศึกษาที่ส่งเสริมทักษะการคิดของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23

สมมติฐานการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานการวิจัย ไว้ดังนี้

โมเดลความสัมพันธ์ของตัวบ่งชี้การบริหารสถานศึกษาที่ส่งเสริมทักษะการคิดของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 ที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ความสำคัญของการวิจัย

ผลของการวิจัยครั้งนี้ มีความสำคัญ ดังนี้

1. ผลจากการวิจัยในครั้งนี้จะทำให้ได้ตัวบ่งชี้การบริหารสถานศึกษาที่ส่งเสริมทักษะการคิดของนักเรียน ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ที่ได้รับการยืนยันแล้วว่ามีประสิทธิภาพสามารถนำไปใช้ให้เกิดประสิทธิผลทางวิชาการในสถานศึกษา และสามารถนำตัวบ่งชี้ไปสร้าง เกณฑ์การประเมินหรือเป็นแนวทางในการปฏิบัติในโรงเรียนซึ่งจะยังผลไปสู่การเรียนรู้ที่มี คุณภาพของนักเรียน
2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำตัวบ่งชี้การบริหารสถานศึกษาที่ส่งเสริมทักษะการคิดของนักเรียน ซึ่งเป็นผลจากการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในด้านการติดตามการศึกษ (Monitoring) เพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจ และด้านการประเมินผล (Evaluation) การดำเนินงานว่าบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่

3. ได้คู่มือเพื่อเป็นแนวทางในการสังเกตและพัฒนาการบริหารสถานศึกษา ที่ส่งเสริมทักษะการคิดของนักเรียนที่มีประสิทธิภาพ สามารถนำไปใช้ให้เกิดประสิทธิผล ทางวิชาการในสถานศึกษา

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัยนี้ จะกล่าวถึงเนื้อหาการวิจัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง และตัวแปรที่ศึกษา ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาการวิจัยเป็นข้อมูลที่วิเคราะห์และสังเคราะห์จากเอกสารแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวบ่งชี้ในการบริหารสถานศึกษาที่ส่งเสริมทักษะการคิด ของนักเรียนซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1.1 องค์ประกอบหลักด้านบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบย่อย คือ 1) การกำหนดทิศทางและนโยบาย 2) การส่งเสริม สนับสนุนกิจกรรมการเรียนรู้

1.2 องค์ประกอบหลักด้านการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบย่อย คือ 1) การวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ 2) การจัดทำ หน่วยงานการเรียนรู้ 3) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 4) การวัดและประเมินผลด้านทักษะ การคิด

1.3 องค์ประกอบหลักด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบย่อย คือ 1) การวางแผนและการกำหนดทิศทาง 2) กระบวนการจัดการเรียนรู้ 3) คุณภาพครูและผู้เรียนในการจัดการเรียนการสอนทักษะ การคิด 4) การประเมินผลและการเผยแพร่ผลงาน

1.4 องค์ประกอบหลักด้านการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบย่อย คือ 1) การวางแผนเพื่อการพัฒนาบุคลากร 2) การพัฒนาครูผู้สอนเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดของนักเรียน

1.5 องค์ประกอบหลักด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบย่อย คือ 1) การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา 2) การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายนอกสถานศึกษา

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

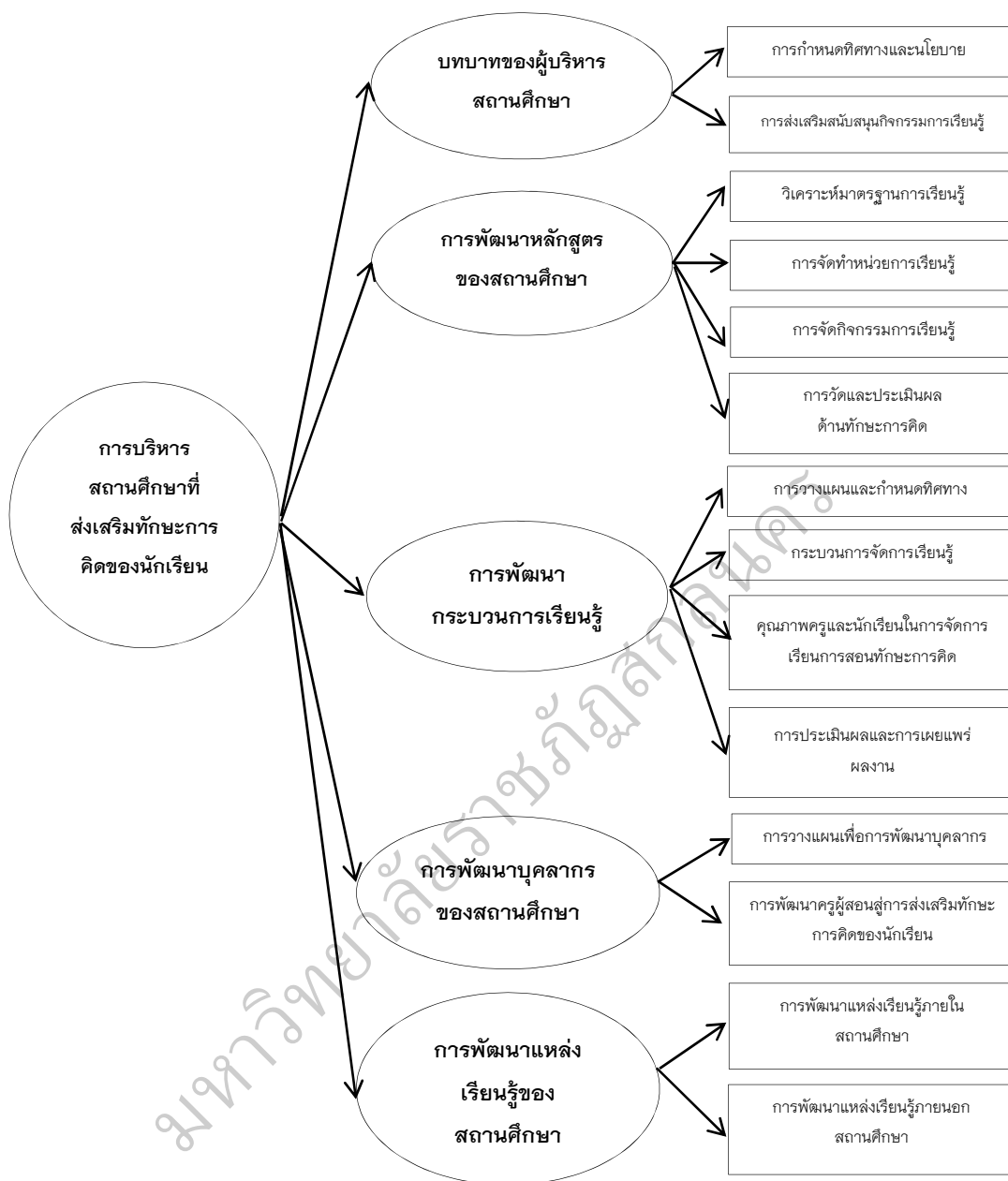
ประชากรของการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้ปฏิบัติการสอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 ปีการศึกษา 2557 ซึ่งมีจำนวนโรงเรียนในสังกัดทั้งสิ้น 45 โรงเรียน เป็นผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้ปฏิบัติการสอนรวมทั้งสิ้น จำนวน 2,669 คน

กลุ่มตัวอย่างของการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้ปฏิบัติการสอนในโรงเรียนสังกัดเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้กฎอัตราส่วนระหว่างจำนวนกลุ่มตัวอย่างกับจำนวนพารามิเตอร์ 20 : 1 ตามแนวคิดของ Gold (1980 อ้างถึงใน นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2542) ซึ่งมีจำนวนพารามิเตอร์ 19 พารามิเตอร์ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 380 คน แต่ผู้วิจัยได้ใช้กลุ่มตัวอย่าง 400 คน วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างดังกล่าว ใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (stratified random-sampling)

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาตัวบ่งชี้การบริหารสถานศึกษาที่ส่งเสริมทักษะการคิดของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 ซึ่งได้ศึกษานิยาม หลักการ แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัย แล้วนำมาสังเคราะห์เพื่อกำหนดองค์ประกอบหลักของการบริหารสถานศึกษาที่ส่งเสริมทักษะการคิดของนักเรียน ดังนี้ คณะกรรมการพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา (2548); คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2549); พรศักดิ์ สุจริตร์รักษ์ (2551); Clinton Golding (2005); Carol McGuinness (1999); Eric Jensen (2007) ผู้วิจัยสามารถสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดการวิจัยประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 5 องค์ประกอบ และองค์ประกอบย่อย 14 องค์ประกอบ รายละเอียดปรากฏในแผนภาพ ดังนี้

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการวิจัยเรื่องการพัฒนาตัวบ่งชี้การบริหารสถานศึกษา
ที่ส่งเสริมทักษะการคิดของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขต
พื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ตัวบ่งชี้ หมายถึง ตัวแปรขององค์ประกอบที่แสดงถึงลักษณะหรือหน่วยวัดความสำเร็จในการปฏิบัติงานที่ถูกกำหนดขึ้น โดยเป็นหน่วยวัดที่ควรมีผลเป็นตัวเลขที่เก็บได้และต้องสื่อถึงเป้าหมายในการปฏิบัติงาน เพื่อสร้างความชัดเจนในการกำหนดและติดตามประเมินผล

2. การพัฒนาตัวบ่งชี้การบริหารสถานศึกษาที่ส่งเสริมทักษะการคิดของนักเรียน หมายถึง กระบวนการสร้างและพัฒนาตัวบ่งชี้การบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารที่ส่งเสริมทักษะการคิดของนักเรียนโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) ในรูปของโมเดลโครงสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการกับข้อมูลเชิงประจักษ์

3. การบริหารสถานศึกษาที่ส่งเสริมทักษะการคิดของนักเรียน หมายถึง พฤติกรรมหรือความสามารถของผู้บริหารในการดำเนินงานการบริหารกิจกรรมทางการศึกษาที่จะต้องกำหนดแบบแผน วิธีการ และขั้นตอนต่างๆ ในการปฏิบัติงานไว้อย่างมีระบบเหมาะสมกับสถานการณ์และบริบทของสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายของสถานศึกษาที่ส่งเสริมทักษะการคิดของนักเรียน ตามกรอบดำเนินการประกอบด้วยรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1 บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง พฤติกรรมหรือความสามารถของผู้บริหารที่มีความสำคัญในการบริหารสถานศึกษาโดยเป็นผู้กำหนดทิศทางและนโยบาย ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรมในสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดของนักเรียน

3.1.1 การกำหนดทิศทางและนโยบาย หมายถึง บทบาทการวิเคราะห์วางแผนการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารสถานศึกษาที่ส่งเสริมทักษะการคิดของนักเรียน

3.1.2 การส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมการเรียนการสอนในสถานศึกษาที่ส่งเสริมทักษะการคิดของนักเรียน

3.2 การพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา หมายถึง พฤติกรรมหรือความสามารถของผู้บริหารในการกำหนดรูปแบบหลักสูตรโดยการวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้การจัดทำหน่วยการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนที่

กำหนด และการวัดและประเมินผลของหลักสูตรสถานศึกษาที่ส่งเสริมทักษะการคิด
ของนักเรียน

3.2.1 การวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ หมายถึง การวิเคราะห์คุณภาพ
ที่ต้องการให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน เป็นสิ่งที่ผู้เรียนพึงรู้ และปฏิบัติได้เมื่อจบการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นความรู้ ความสามารถ ทักษะและคุณลักษณะที่ระบุไว้ในมาตรฐานการ
เรียนรู้ ถือเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้เรียนทุกคน

3.2.2 การจัดทำหน่วยการเรียนรู้ หมายถึง การออกแบบเนื้อหาวิชา
เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์เรียนรู้แก่นักเรียนในด้านทักษะการคิด

3.2.3 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง การจัดประสบการณ์
กิจกรรมของบุคคลซึ่งมีหลักและเหตุผล เป็นกิจกรรมที่บุคคลได้ใช้ความรู้ของตนอย่าง
สร้างสรรค์เพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะการคิด

3.2.4 วัดและประเมินผลหลักสูตรด้านการคิด หมายถึง กระบวนการ
วัดผลและประเมินผลการจัดการเรียนการสอนของหลักสูตรสถานศึกษาที่ส่งเสริมทักษะ
การคิดของนักเรียน

3.3 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ หมายถึง พฤติกรรมหรือ
ความสามารถของผู้บริหารในการวางแผนและกำหนดทิศทางรูปแบบกระบวนการจัดการ
เรียนรู้ พัฒนาคุณภาพครูและนักเรียนในการจัดการเรียนการสอน และการประเมินผล
ตลอดจนการเผยแพร่ผลงานด้านการส่งเสริมทักษะการคิดของนักเรียน

3.3.1 การวางแผนและกำหนดทิศทาง หมายถึง การเตรียมแผนและ
กำหนดแผนไว้ล่วงหน้าเพื่อวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะการคิดของนักเรียน

3.3.2 กระบวนการจัดการเรียนการสอน หมายถึง กระบวนการที่ผู้สอน
และผู้เรียนช่วยกันจัดเป็นกิจกรรมขึ้นมาเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์อันจะทำให้
เกิด ความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ ความสามารถในการคิด

3.3.3 คุณภาพครูและนักเรียนในการจัดการเรียนรู้ หมายถึง ความรู้
ความสามารถของครูและนักเรียนในการร่วมกันจัดประสบการณ์เรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะ
การคิดของนักเรียน

3.3.4 การประเมินผลและเผยแพร่ผลงาน หมายถึง การกำหนด
เหตุการณ์ ปรัชญาการณ์ และสถานการณ์แล้วใช้เครื่องมือไปวัดและนำข้อมูลที่ได้มา
ประเมินผลและเผยแพร่ผลงานที่ส่งเสริมทักษะการคิดของนักเรียน

3.4 การพัฒนาบุคลากร หมายถึง พฤติกรรมหรือความสามารถของ
ผู้บริหารในการวางแผนและนโยบายเพื่อการพัฒนาครูผู้สอนในสถานศึกษาสู่การเรียนรู้
การสอนที่ส่งเสริมทักษะการคิดของนักเรียน

3.4.1 การวางแผนเพื่อการพัฒนาบุคลากร หมายถึง การเตรียม
การกำหนดการไว้ล่วงหน้าเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลากรที่ส่งเสริมทักษะการคิดของนักเรียน

3.4.2 การพัฒนาครูผู้สอนสู่การส่งเสริมทักษะการคิดของนักเรียน
หมายถึง การส่งเสริม การพัฒนาความรู้ความสามารถของครูผู้สอนให้สามารถส่งเสริม
ทักษะการคิดของนักเรียน

3.5 องค์ประกอบหลักด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา หมายถึง
พฤติกรรมหรือความสามารถของผู้บริหารในการจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่
เอื้ออำนวยต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของสถานศึกษาทั้งภายในและภายนอกที่
ส่งเสริมทักษะการคิดของนักเรียน

3.5.1 การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา หมายถึง การจัดหรือ
การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมและบรรยากาศภายในสถานศึกษาที่เหมาะสม
เพื่อพัฒนาและส่งเสริมทักษะการคิดของนักเรียน

3.5.2 การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายนอก หมายถึง การจัดสถานที่
สภาพแวดล้อมและบรรยากาศภายนอกสถานศึกษาให้เป็นแหล่งเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะ
การคิดของนักเรียน

4. ผู้เชี่ยวชาญ หมายถึง นักวิชาการ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้ปฏิบัติการ
สอนตำแหน่งชำนาญพิเศษที่มีประสบการณ์ในการทำงานมาแล้วมากกว่า 10 ปี ขึ้นไป

5. ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งผู้อำนวยการ
สถานศึกษาและรองผู้อำนวยการสถานศึกษาของสถานศึกษา ที่อยู่ภายใต้การกำกับ
การตรวจสอบ และการควบคุมดูแลของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23

6. ครู หมายถึง บุคลากรที่ทำหน้าที่จัดการเรียนการสอนภายในโรงเรียนที่อยู่ใน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23

7. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 หมายถึง
สำนักงานทางการศึกษาที่มีหน้าที่ ควบคุม กำกับ ดูแล การจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่
จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดสกลนคร